

Jolanta Tambor

<https://orcid.org/0000-0002-0801-3821>

Uniwersytet Śląski w Katowicach
Katowice, Polska

Prescriptum. Polonistyka nie tylko po polsku

Prescriptum. Polish Studies not only in Polish

Abstract: The *Prescriptum* entitled *Polonistyka nie tylko po polsku* [*Polish Studies not only in Polish*] explains the origin of the multilingual issue of "Postscriptum Polonistyczne" that crowns the 30th anniversary of the periodical as an international publication. It was thirty years ago, in fact, that the journal, back then still a newsletter of the School of Polish Language and Culture at the University of Silesia, featured the first article by a foreign Polish studies scholar, Halina Klimsza from the Czech Republic. This text provides a very brief historical account of how the periodical became internationalised, describing the stages of its development that led to the transformation from a newsletter to a "journal of Polish and foreign Polish studies scholars", and reporting on the editors' most recent decisions to accept papers for publication also in the English language. The *Prescriptum* explains the motivation for creating this issue as a collection of Polish studies texts in the native/first languages of the foreign Polish studies scholars who wrote them. We wanted and still want to make sure that knowledge about interesting phenomena and research from Poland and in the field of Polish studies can reach all those who are curious about the world and who would otherwise not be able to obtain such information in their respective countries due to the language barrier. Moreover, we keep in mind young members of the Polish diaspora, who do not always understand the language of their ancestors.

Keywords: Polish Studies, foreign Polish studies scholars, School of Polish Language and Culture at the University of Silesia, teaching Polish as a foreign language

„Postscriptum Polonistyczne” (początkowo „Postscriptum” – wyszły 53 numery) narodziło się w Szkole Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego. Zanim przybrało formę czasopisma naukowego przez pewien czas było biuletynem Szkoły. Jednak już drugi numer zawierał rozprawę Ireneusza Opackiego *Strofa z „Paryża”* oraz w dziale Varia artykuły Jolanty Tambor, Dariusza Pawelca, Haliny Klimszy i w dziale sprawozdań

i recenzji teksty Aleksandry Janowskiej i Krzysztofa Uniłowskiego. Od drugiego już numeru zatem pismo nabierało charakteru naukowego i – co tutaj ważne – międzynarodowego. Od początku było skierowane do międzynarodowego grona i przez międzynarodowe grono tworzone. W tym tomie (2. w roku 1992) to asystentka na Uniwersytecie Ostrawskim (Republika Czeska), Halina Klimsza – notabene uczestniczka pierwszej letniej szkoły języka, literatury i kultury polskiej – zaproponowała interpretację zapisków księgi cmentarnej. I od tego momentu nie było już wydania bez tekstu autora zagranicznego, bez zagranicznego polonisty. Obecny więc numer czci 30-lecie umiędzynarodowionego „Postscriptum Polonistyczne”. Od 2002 roku – to z kolei 20-lecie – to już nie biuletyn, tylko „pismo krajowych i zagranicznych polonistów”. Katalizatorem tej zmiany charakteru periodyku były dwa tomy monograficzne z 2001 roku: dotyczący polonistyk w Ameryce Północnej redagowany przez Piotra Wilczka (nr 37–38) i polonistyk w krajach niemieckojęzycznych pod redakcją Anny Majkiewicz (nr 39–40). Numerów monograficznych poświęconych polonistykom w różnych regionach świata – na Dalekim Wschodzie, w Bułgarii, w Ukrainie, we Włoszech, w Republice Czeskiej i Słowackiej, w krajach portugalskojęzycznych: Portugalii i Brazylii, w Australii – pojawiło się potem więcej.

Ważnymi tomami były wydania konferencyjne: kongresowe, zjazdowe i dotyczące konferencji multimedialnych, jak również wydania monograficzne poświęcone literaturze, językowi, zjawiskom kulturowym i numery dokumentujące kolejne etapy rozwoju glottodydaktyki, wchłaniania przez nią technik komputerowych, potem ogólniej multimedialnych, specyfikę przemian dydaktycznych wobec wyzwań wielo-, transkulturowości i ruchów migracyjnych i wreszcie najbardziej aktualne przenikania glottodydaktyki i ekologii.

We wszystkich tych opracowaniach, dokumentacji zjawisk, w interpretacji zmian i przemian, w przedstawieniach tekstów literackich, dzieł filmowych i teatralnych, analizach językowych swój ogromny udział mieli i mają poloniści zagraniczni. W pewnym momencie, czyli tuż przed 30-leciem periodyku, pomyśleliśmy, iż może nadszedł czas, by grono „zagranicznych polonistów” radykalnie poszerzyć. Już o numer

wcześniej zdecydowaliśmy się na publikację artykułów również po angielsku, co stanowiło spory wyłom w dotychczasowym profilu pisma. Dotąd wychodziliśmy z założenia, że nie chcemy publikować w innym niż polski języku, bo to właśnie on – język polski – jest międzynarodowym kodem porozumienia polonistów na całym świecie. Uświadomili nam to wiele lat temu poloniści z krajów umownie nazywanych Dalekim Wschodem, rozmawiający ze sobą podczas cyklicznych konferencji „Spotkania Polonistyk Trzech Krajów: Chiny, Korea, Japonia” zawsze tylko i wyłącznie po polsku – zdziwieni naszym zdziwieniem: bo w jakim języku poloniści o izolowanych językach ojczystych mieliby ze sobą rozmawiać? A potem retoryczne pytanie słyszeliśmy od całej rzeszy światowych polonistów: znam polski na poziomie C (ogromna ich liczba to świetni tłumacze literatury polskiej), znam swój język ojczysty i... np. francuski, niemiecki, macedoński, portugalski itp., więc dlaczego miałbym/miałabym koniecznie na poziomie zaawansowanym i to użytkowym poznawać choćby angielski? I tego się trzymaliśmy. Publikujmy po polsku, bo polski jest wspólnym kodem dla wszystkich polonistów na całym świecie.

Początek XXI wieku zmienił jednak dość mocno sytuację i percepcję podstawowego kodu postrzegania świata i wzajemnej komunikacji. To pierwsze dwie dekady XXI wieku przyniosły gwałtowny zanik znajomości języka polskiego wśród dzieci i młodzieży. W skrócie i uproszczeniu można powiedzieć, że „winny jest Internet”. Globalność i globalizacja komunikowania wewnątrzpokoleniowego z rówieśnikami spowodowały radykalne osłabienie przekazu międzypokoleniowego. Brazylijski polonijny dzieciak z interioru jeszcze w końcu XX wieku po powrocie ze szkoły zdany był na kontakty z babcią i dziadkiem, na ich polskie opowieści; dziecko urodzone po roku 2000 po powrocie ze szkoły zasiada przed ekranem komputera i porozumiewa się ze światem, z rówieśnikami po portugalsku, a jeśli z dodatkiem języka obcego, to angielskiego. Te dzieci nie sięgną już bezproblemowo po nowelkę Sienkiewicza na dziadkowej półce. Trzeba zrobić COŚ w języku im bliskim, dla nich zrozumiałym, żeby obudzić chęć poznania dziedzictwa kulturowego dziadków, jego spuściznę i współczesność kraju ich pochodzenia.

Drugi powód – co najmniej równie ważny – to chęć dotarcia do osób o zainteresowaniach szerokich, wśród których mogłyby się znaleźć też kwestie związane z polonistycznością i Polską, ale barierą jest nieznamość języka polskiego. Wciąż jednak mało jest informacji o ciekawych zjawiskach, faktach, osiągnięciach polskich publikowanych w różnych językach. Jak już wspomnieliśmy, poloniści światowi piszą przede wszystkim po polsku i ewentualnie po angielsku. A to wszak nie wystarczy, by dotrzeć do wszystkich. I znów chcieliśmy zrobić COŚ w języku bliskim różnym potencjalnym badaczom, naukowcom, dydaktykom, komparatystom i po prostu entuzjastom, którzy ani po polsku, ani po angielsku choćby o polskiej romantycznej duszy, dantyzmie Józefa Ignacego Kraszewskiego czy aspektach kultury staropolskiej u Olgi Tokarczuk nie dowiedzieliby się inaczej.

Owo COŚ ma przynieść ten numer – dla potomków polskich migrantów, dla osób pochodzących z małżeństw mieszanych, które wszak niekoniecznie musiały z dwóch językowych spuścizn wybrać polską, dla przyjaciół i znajomych migrantów i potomków migrantów polskich, wreszcie dla osób, które usłyszały, zasłyszały, posłyszały, zobaczyły element, zjawisko, odprysk polskości. Ten odprysk mógłby urosnąć i zaowocować pogłębionym zainteresowaniem, spowodować sięgnięcie kolejne i szersze po polskie, polski, polską... Ale barierą jest język, a właściwie brak języka. Takim osobom postanowiliśmy zaferować ten numer „Postscriptum Polonistycznego”, w którym poloniści z różnych zakątków świata przedstawiają swoje polonistyczne badania lub swój ogląd wycinka polskiej kultury we własnym, ojczystym, macierzystym, pierwszym, prymarnym (w końcu nie terminologia jest najważniejsza) języku. Żywimy nadzieję, że teksty po angielsku, chińsku, chorwacku, czesku, francusku, macedońsku, portugalsku, węgiersku, włosku przeczytają osoby ciekawe świata i zjawisk innokulturowych, dla których owe przeczytane teksty staną się początkiem fascynacji polonistycznej.

Katowice, Katowice, Poland / prof. dr hab., Instytut Językoznawstwa, Wydział Humanistyczny; Szkoła Języka i Kultury Polskiej, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice, Polska.

Her academic and research interests focus on the following issues: language situation in Silesia, teaching Polish language to foreigners, phonetics and phonology of contemporary Polish language, artistic language (especially of science fiction prose). She is vice president of the International Association of Polish Studies and a member of, among others, the Commission for Sociolinguistics and the Commission on Slavic Language Contact of the International Committee of Slavists. Author of *Język polskiej prozy fantastyczno-naukowej* [*The Language of Polish Science-Fiction Prose*] (Katowice 1991), *Mowa Górnolązaków oraz ich świadomość językowa i etniczna* [*Oral Language of Upper Silesians and their Linguistic and Ethnic Consciousness*] (Katowice 2006, 2008), *Oberschlesien – Sprache und Identität* (Hildesheim 2011), repeatedly renewed textbook *Fonetyka i fonologia współczesnego języka polskiego* [*Phonetics and Phonology of Contemporary Polish*] (together with Danuta Ostaszewska, Warszawa 2000 and the next issue) as well as the author of a collection of exercises for that very textbook – *Fonetyka i fonologia współczesnego języka polskiego. Ćwiczenia* [*Phonetics and Phonology of Contemporary Polish. Exercise Book*] (Warszawa 2007); co-author of the compilation *Frequenzwörterbuch deutscher Lehnwörter im Schlesischen der Gegenwart. Mit Kommentaren zur Etymologie / Frequency Dictionary of German Loanwords in the Contemporary Silesian Lect. With Etymological Commentaries* (with G. Hentschel & I. Fekete, Oldenburg 2021) and *Das Schlesische und seine Sprecher. Etablierung in der Gesellschaft, Attitüden, Vitalität der Germanismen / The Silesian Lect and Its Users. Spread, Social Attitudes, and Vitality of Germanisms in Silesian* (with G. Hentschel & I. Fekete, Berlin 2022).

Jej zainteresowania naukowe i badawcze koncentrują się wokół następujących zagadnień: sytuacja językowa na Śląsku, glottodydaktyka polonistyczna, fonetyka i fonologia współczesnego języka polskiego, język artystyczny (szczególnie proza *science fiction*). Jest wiceprezeską Międzynarodowego Stowarzyszenia Studiów Polonistycznych, członkinią przewodniczącą Rady Naukowej programu edukacji regionalnej. Autorka książek: *Język polskiej prozy fantastyczno-naukowej* (Katowice 1991), *Mowa Górnolązaków oraz ich świadomość językowa i etniczna* (Katowice 2006, 2008), *Oberschlesien – Sprache und Identität* (Hildesheim 2011), kilkakrotnie wznawianego podręcznika *Fonetyka i fonologia współczesnego języka polskiego* (z D. Ostaszewską, Warszawa 2000 i wyd. następne) oraz zbioru

zadań do tegoż podręcznika *Fonetyka i fonologia współczesnego języka polskiego. Ćwiczenia* (Warszawa 2007), współautorka opracowania *Frequenzwörterbuch deutscher Lehnwörter im Schlesischen der Gegenwart. Mit Kommentaren zur Etymologie / Słownik frekwencyjny niemieckich zapożyczeń leksykalnych we współczesnym lekcie śląskim. Z komentarzami etymologicznymi* (z G. Hentschelem i I. Feketem, Oldenburg 2021) i *Das Schlesische und seine Sprecher / Śląski lekt i jego użytkownicy. Etablierung in der Gesellschaft, Attitüden, Vitalität der Germanismen / Rozpowszechnienie, postawy społeczne wobec śląszczyzny, żywotność germanizmów w lekcie śląskim* (z G. Hentschelem i I. Feketem, Berlin 2022).

E-mail: jolanta.tambor@us.edu.pl